

ВІСНИК

**КИЇВСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО
ТОРГОВЕЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

3^Е 2009

ОГОЛОШУЄ

прийом до докторантури на 2009–2010 рік за науковими спеціальностями:

- 05.18.16 технологія продуктів харчування;
- 08.00.04 економіка та управління підприємствами;
- 08.00.09 бухгалтерський облік, аналіз та аудит.

Термін підготовки в докторантурі – 3 роки.

Прийом документів – до 1 листопада.

Розгляд документів і зарахування – до 1 грудня.

прийом до аспірантури на 2009–2010 навчальний рік з відрив- та без відриву від виробництва за науковими спеціальностям

- 05.13.06 інформаційні технології;
- 05.18.15 товарознавство;
- 05.18.16 технологія продуктів харчування;
- 08.00.02 світове господарство і міжнародні економічні відносини;
- 08.00.03 економіка та управління національним господарством;
- 08.00.04 економіка та управління підприємствами;
- 08.00.08 гроші, фінанси і кредит;
- 08.00.09 бухгалтерський облік, аналіз та аудит;
- 09.00.03 соціальна філософія та філософія історії;
- 12.00.07 адміністративне право і процес; фінансове право; інформаці
- 23.00.02 політичні інститути та процеси.

Термін прийому документів з 20 серпня до 20 вересня
щодня з 9.00 до 17.00, крім суботи та неділі.

Термін навчання в аспірантурі:

- з відривом від виробництва – 3 роки;
- без відриву від виробництва – 4 роки.

Початок навчання в аспірантурі з 1 листопада 2009 року.

Адреса:

02156, м. Київ, вул. Кію
КНТЕУ, аспірантура, к.

Телефон для довідок:

E-mail: asp@knteu.kiev

ВІСНИК

Київського національного
торговельно-економічного
університету

3' 2009

Науковий журнал

Виходить шість разів на рік
Уперше вийшов друком
у лютому 1998 р.

До жовтня 2000 р. виходив під назвою
"Вісник Київського державного
торговельно-економічного університету"

Журнал визнано ВАК України як фахове видання з економічних, технічних і політичних наук

З М І С Т

ДЕРЖАВА ТА ЕКОНОМІКА

ГОРБАЧ Н., ІЛЬЧЕНКО Т.	Перспективи розвитку страхування фізичних осіб в Україні	5
АЛЬМЕРАЇ А.	Проблеми венчурного інвестування в Україні	11
ОРЛЕНКО О.	Споживчий ринок України в умовах інфляції	15

ПІДПРИЄМНИЦТВО

САЙ Д.	Особливості маркетингового планування на фармацевтичному ринку України	26
СИЧОВА Н.	Формування стратегії соціального розвитку підприємств торгівлі	32
ТРУБЕЙ О.	Трансформаційні процеси в торговельному посередництві на споживчому ринку України	40

ФІНАНСИ ТА БАНКІВСЬКА СПРАВА

ШУЛЬГА Н., СЛОБОДЯНИК О.	Оцінка вартості банків на основі порівняльного підходу	50
ГОРДІЄНКО Т.	Формування фінансової структури лізингової компанії	61

ОБЛІК ТА АУДИТ

МУРАВСЬКИЙ В.	Застосування інформаційних технологій у первинному обліку торговельних, розрахункових і транспортних операцій	69
ШЕВЧУК О.	Еволюція наукових підходів до управління витратами	77

ГУМАНІТАРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

БАДАХ Ю.	Конотопська битва в історіографії (до 350-річчя битви)
ПРИТУЛЯК П.,	Формування української грошової системи у добу гетьманату (квітень – листопад 1918 р.)
ВАНЮШИНА О.	Серіал як феномен масової культури
ЛПІН М.	Патріотизм: спокуса ідеологією
КРАМАР Т.	Індивідуальні виміри свободи особистості
ДЕВТЕРОВА С.	Гуманістична інтенційність інтернет-комунікацій

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ ЖУРНАЛУ "Вісник КНТЕУ"

МАЗАРАКІ А.А. – головний редактор,
КОРОЛЬЧУК О.П., КУЧЕРЕНКО В.Д. – заступники головного редак-
ЛАГУТІН В.Д., ЛІГОНЕНКО Л.О., МНИХ Є.В., НАПАДОВСЬКА .
СУСІДЕНКО В.Т., ШУЛЬГА Н.П. – члени редакційної колегії з економічних
АРТЮХ Т.М., КРАВЧЕНКО М.Ф., ОРЛОВА Н.Я., ПЕРЕСІЧНИЙ
ПУГАЧЕВСЬКИЙ Г.Ф., СИРОХМАН І.В. – члени редакційної ко-
з технічних наук; **ВАЛУЙСЬКИЙ О.О., КОРОЛЬЧУК М.С., ПАВЛО**
КИЙ В.В., ПОЛУРЕЗ В.І., ШКЕПУ М.О. – члени редакційної колегії з політичних

Відповідальний секретар Т.Ю. СПІЦИНА

Завідувач редакції,
художньо-технічний редактор
С.Л. ОЛЮНІНА

Редактор О.М. КОЗОДОЙ

ВІСНИК КНТЕУ № 3'2009

Науковий журнал.

Засновник – Київський національний торговельно-економічний університет.

Видання зареєстровано в Держкомінформполітики України.

Свідоцтво КВ № 5088 від 27.04.2001.

Індекс журналу в Каталозі видань України на 2009 рік – 21910

Підписано до друку 11.06.09. Формат 70x108/8. Ризографія.

Ум. друк. арк. 11,7. Тираж 250 пр. Зам. 538.

Адреса редакції: 02156, м. Київ–156, вул. Кіото, 19

Телефон: заступник директора ЦПНМВ з питань наукової періодики 531–49–6
редакція 518–90–92, факс: 513–85–36, e-mail: visnik@knteu.kiev.ua

Набрано і заверстано на обладнанні університету.

Надруковано в Центрі підготовки навчально-методичних видань КНТЕУ

Видається за рекомендацією Вченої ради КНТЕУ (протокол засідання № 6 від 28.05.09)
Статті проходять рецензування. Передрук і переклади матеріалів, опублікованих у журні,
дозволяються лише зі згоди автора та редакції.

© Київський національний торговельно-економічний університет,

---

СОДЕРЖАНИЕ

ГОСУДАРСТВО И ЭКОНОМИКА

ГОРБАЧ Н., ИЛЬЧЕНКО Т.	Перспективы развития страхования физических лиц в Украине	5
АЛЬМЕРАИ А.	Проблемы венчурного инвестирования в Украине	11
ОРЛЕНКО Е.	Потребительский рынок Украины в условиях инфляции	15

ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВО

САЙ Д.	Особенности маркетингового планирования на фармацевтическом рынке Украины	26
СЫЧЕВА Н.	Формирование стратегии социального развития предприятий торговли	32
ТРУБЕЙ О.	Трансформационные процессы в торговом посредничестве на потребительском рынке Украины	40

ФИНАНСЫ И БАНКОВСКОЕ ДЕЛО

ШУЛЬГА Н., СЛОБОДЯНИК А.	Оценка стоимости банков на основе сравнительного подхода	50
ГОРДИЕНКО Т.	Формирование финансовой структуры лизинговой компании	61

УЧЁТ И АУДИТ

МУРАВСЬКИЙ В.	Применение информационных технологий в первичном учете торговых, расчетных и транспортных операций	69
ШЕВЧУК О.	Эволюция научных подходов к управлению затратами	77

ГУМАНИТАРНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ

БАДАХ Ю.	Конотопская битва в историографии (к 350-летию битвы)	85
ПРИТУЛЯК П.	Формирование украинской денежной системы в период гетьманата (апрель – ноябрь 1918 г.)	93
ВАНЮШИНА Е.	Сериал как феномен массовой культуры	101
ЛИПИН Н.	Патриотизм: искушение идеологией	113
КРАМАР Т.	Индивидуальные измерения свободы личности	121
ДЕВТЕРОВА С.	Гуманистическая интенциональность интернет-коммуникаций	130

C O N T E N T

STATE AND ECONOMY

- GORBACH N.,
ILCHENCO T.** Perspectives of individuals insurance
development in Ukraine
- ALMERAYI A.** The problems of venture investing
in Ukraine
- ORLENKO O.** "Consumer market in Ukraine under
conditions of inflation"
-

ENTERPRISE

- SAI D.** Specifics of the marketing planning
on the pharmaceutical market of Ukraine
- SYCHOVA N.** Formation of strategy of trade enterprises
social development
- TRUBEY O.** Processes of transformation in trade
intermediation on the consumer market
of Ukraine
-

FINANCE AND BANKING

- SHULGA N.,
SLOBODYANYK O.** Assessment of banks' value on the basis
of comparative approach
- GORDIENKO T.** Formation of the financial structure
of the leasing company
-

ACCOUNTING AND AUDIT

- MURAVSKIY V.** IT application in primary accounting
of trade, clearing and transport transactions
- SHEVCHUK O.** Evolution of scientific approaches
to cost management
-

HUMANITARIAN INVESTIGATIONS

- BADAH U.** The Konotopska battle in historiography
(to 350th anniversary of the battle)
- PRYTULYAK P.** Formation of Ukrainian monetary system in the
period of hetmanat (April – November 1918)
- VANUYSHYNA O.** Series as a phenomenon of mass culture
- LIPIN N.** Patriotism: temptation with ideology
- KRAMAR T.** Individual measurings of individual's freedom
- DEVTEROVA S.** Humanistic intentionality of internet
communications

по-сьоме, проведення семінарів, конференцій, круглих столів сприятиме поширенню знань та досвіду;

по-восьме, розвиток правового забезпечення венчурної діяльності шляхом удосконалення законодавства, зокрема у сфері захисту інтелектуальної власності.

Запропоновані шляхи дозволять активізувати інноваційну діяльність в Україні, сприятимуть розвитку високотехнологічних виробництв, а також підвищенню конкурентоспроможності країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Баранецький І. О.* Особливості та перспективи розвитку венчурного підприємництва в Україні / І. О. Баранецький // Формування ринкових відносин в Україні : зб. наук. пр. за ред. І. К. Бондар. — К., 2004. — Вип. 4 (35). — С. 46–52.
2. *Про інститути* спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди) : Закон України від 15 берез. 2001 р. № 2299-ПІ // Відом. Верховної Ради України. — 2001. — № 21. — Ст. 103.
3. *Антонюк Л. Л.* Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації : монографія / Л. Л. Антонюк, А. М. Поручник, В. С. Савчук. — К. : КНЕУ, 2003. — 394 с.
4. *Арестархов О.* Венчурные фонды в Украине: чем занимаются, чего хотят / О. Арестархов // Бизнес. — 2003. — № 46 (565). — С. 33–42.

УДК 339.13.017

СПОЖИВЧИЙ РИНОК УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНФЛЯЦІЇ

ОРЛЕНКО О., ст. викладач Міжнародного університету
бізнесу і права (м. Херсон)

Для нашої держави, економічна політика якої зорієнтована на глибинні ринкові перетворення в контексті європейської інтеграції, важливе значення має регулювання розвитку ринку споживчих товарів. Ця проблема набуває особливої актуальності з огляду на необхідність в умовах глобалізації економічних відносин уніфікації конкурентного законодавства різних країн світу, формування механізму захисту вітчизняного виробника та лібералізації міжнародних торговельних

відносин на базі Світової організації торгівлі, а також узгодж конкурентної поведінки і розподілу ринків транснаціональними к раціями. "Економічна політика в країні покликана як можна точ передбачити дії учасників ринку, виходячи із задач їх максима збалансованості та доцільності" [1].

Питання функціонування споживчого ринку та його регулюв досліджуються багатьма вітчизняними і зарубіжними вченими-ек містами. Зокрема, проблемами аналізу процесів регулювання спо чого ринку займаються такі вчені, як О. Азарян, В. Аполій, А. Аф Б. Буркинський, А. Войчак, В. Геєць, В. Голіков, Ф. Євдокимов, Ф. лер, А. Кредісов, А. Мазаракі, В. Лагутін, Л. Лігоненко, А. Хоскінг та

Подолання інфляції – це питання стратегії політики економіч розвитку країни, а саме: підвищення її конкурентоспроможності, о ження монополізму, диверсифікація поставок енергоносіїв, розв альтернативної енергетики та енергозбереження тощо. У зв'язи об'єктивною необхідністю розробки й обґрунтування механізму ф: ціонування споживчого ринку з урахуванням проведених реформ інтеграції України у світову господарську систему в економі літературі з'явилися нові дослідження цього питання [2].

Сучасний стан розвитку споживчого ринку характеризує значним збільшенням обсягів реалізації продукції, виконанням рс наданням послуг споживачам і заходами, спрямованими на просува продукції на ринок дистанційної торгівлі з використан телекомунікацій і мережі Інтернет. У цілому за підсумками 2008 індекс споживчих цін (ІСЦ) склав 122.3 %, в тому числі у грудн 102.1 %. Після перших п'яти місяців прискореного зростання цін, становило 114.6 % проти 101.9 % у 2007 р., за червень-грудн відповідно до взятих зобов'язань, Урядом забезпечено зниже цінової динаміки і отримання ІСЦ на рівні 106.8 % проти 114.4 % 2007 р. (рис. 1) [3].

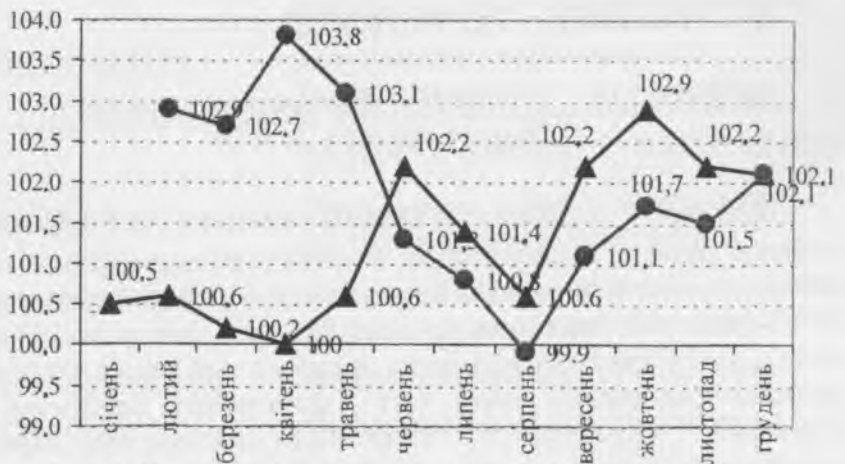

Рис. 1. Динаміка індексу споживчих цін у 2007–2008 рр. (у % до попереднього місяця) [3]

Підвищення цін – одна із ключових проблем, яка постала перед країною у 2008 р. Індекс інфляції у грудні 2007 р. до грудня 2006 р. становив 116.6 %, а за січень-березень 2008 р. до грудня 2007 р. – 109.7 %. Аналіз перебігу інфляційних процесів в Україні за 2004–2008 роки свідчить, що відбувається неklasична інфляція, за якої ціни підвищуються залежно від збільшення кількості грошей в обігу (інфляція попиту).

Починаючи з 2000 р. спостерігається прямо пропорційна залежність у змінах цін виробників промислової продукції та цін споживчого ринку в Україні (рис. 2). У 2002–2007 рр. окреслилась тенденція випереджального зростання цін у виробничій сфері. Отже, інфляція в Україні на цьому етапі має яскраво виражений характер "інфляції витрат" – підвищення споживчих цін відбувається згідно зі зростанням цін у сфері виробництва (із певним часовим лагом). Тому в 2008 р. не вдалось подолати інфляцію на споживчому ринку без вирішення питання про зниження темпів росту цін у виробничій сфері. Успадкований потужний інфляційний потенціал, який сформувався у виробничій сфері, пов'язаний зокрема зі значним підвищенням цін на природний газ, нафту та нафтопродукти. Тенденції світових ринків у цьому плані не втішні для України. Тільки за березень 2008 р. відбулось зростання промислових цін на 6.6 %; ціни у сфері виробництва і розподілення електроенергії, газу та води підвищились на 14.5 %. Загострилися проблеми монополізації окремих сегментів ринку та порушилися принципи конкурентного ціноутворення.

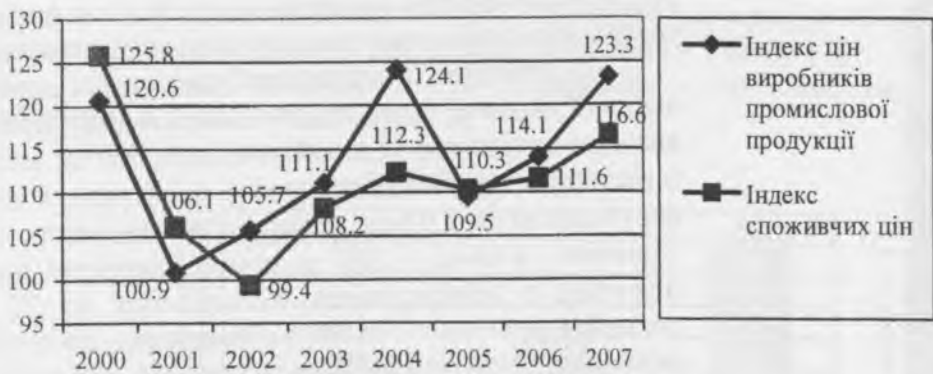

Рис. 2. Динаміка цін за 2000–2007 рр.
(грудень до грудня попереднього року, %)

Індекс інфляції, за своєю статистичною характеристикою, – це індекс росту споживчих цін, який розраховують відповідно до вагової структури товарів-представників у "споживчому кошику", де 55 % займають продукти. Через це визначальною для оцінки інфляції є ситуація в агропромисловому комплексі. Проблеми, які накопичились в АПК, і є головним фактором, що визначає потенціал інфляції в Україні [4].

Підґрунтям фінансової дестабілізації в Україні стали суперечності.

По-перше, високий рівень фіскального вилучення кошти потреби споживання: у січні-травні 2008 р. видатки зведеного (України зросли на 46.9 % (у 2007 р. – на 20.9 %), видатки на пенсійний захист і соціальне забезпечення – на 53.5 % (у 2007 р. – на 20.9 %). Водночас частка капітальних видатків у загальній сумі зведеного бюджету України була найменшою за всі попередні зазначений період вона становила 6 % (у січні-травні 2007 р. – на 10.5 %). Отже, фіскальна політика відіграла гальмівну роль щодо цінних процесів.

По-друге, надмірна частка споживання та недостатні обсяги заощаджень призвели до необхідності покриття надлишків внутрішнього попиту за рахунок випереджаючого зростання імпорту – стабільного погіршення сальдо зовнішньої торгівлі та валютної дестабілізації. За 2003–2007 рр. номінальні доходи на душу населення зросли в 4.2 раза, реальні – в 2.1 раза, а реальний ВВП – лише в 1.4 раза.

По-третє, стрімке зростання попиту на споживчі ресурси при інституційній нерозвиненості фінансової системи спонукало активний вихід комерційних банків на зовнішні ринки кредитних ресурсів. За п'ять місяців 2008 р. приріст кредитів, наданих фізичним особам, склав 32.0 млрд грн, що в 1.4 раза більше, ніж за відповідний період 2007 р. Важелі Національного банку, спрямовані на регулювання грошової пропозиції, виявилися неадекватними в умовах відкритих фінансових ринків, а антиінфляційні заходи монетарного характеру лише посилювали потребу в зовнішніх запозиченнях. При цьому зростання споживчих кредитів зосередилося насамперед на проточних товарах імпортного асортименту та в іпотечному сегменті ринку.

По-четверте, несприятливі умови для довгострокового інвестування обумовили переважаючу інвестиційну привабливість сектору нерухомості високою ліквідністю та якнайшвидшим обігом коштів: за 2005–2007 рр. інвестиції в промисловість зросли в 1.5 раза, в той час як в оптову торгівлю – в 1.9 раза, у фінансову діяльність – 2.4 раза, у роздрібну торгівлю – утричі. У 2007 р. при прискоренні інвестиційних потоків у промисловість збільшилися на 27 %, в той час як у роздрібну торгівлю – на 48 %, фінансову діяльність – на 60 %. Прискорюючі темпи інвестування в сектори, які здійснюють переробку сировини в готовий продукт, над інвестиціями у виробництво основних засобів посилювали ризики нестабільності фінансової системи та інфляційного потенціалу, який формується внаслідок перевищення сукупного попиту над пропозицією.

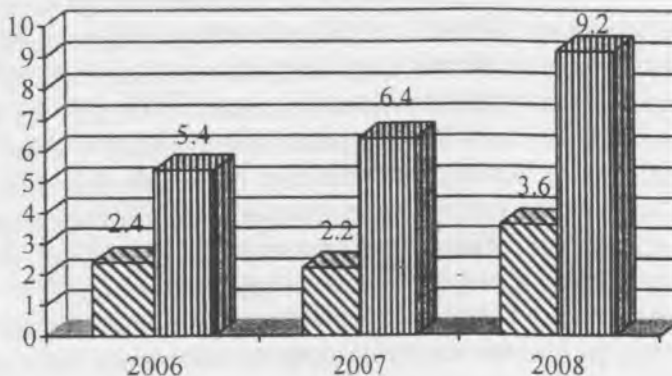
Таким чином, в Україні одночасно проявилися ознаки валютно-фінансової, банківської кризи в умовах дестабілізації ринку нерухомості, рецесії будівництва й загального погіршення внутрішньої та зовнішньої макроекономічної ситуації. Також негативною тенденцією є

скорочення реального споживчого попиту в умовах прискорення інфляційних тенденцій та посилення монетарних обмежень у поєднанні з дестабілізуючим впливом світової фінансової кризи. Це результат реалізації інфляціогенної моделі невиваженої соціальної орієнтації економіки, яка функціонує за відсутності цілеспрямованої інвестиційної політики на підґрунті зовнішнього кредитування [4].

Загалом, більш висока інфляційна динаміка у 2008 р. порівняно із попередніми роками пов'язана зі збігом у часі дії низки негативних факторів. Перш за все, це інерційний вплив значного зростання цін на харчові продукти у IV кварталі 2007 р. (9.8 %) та подальше розкручування продовольчої інфляції у I кварталі через скорочення виробництва у сільському господарстві внаслідок неврожаю у 2007 р. (29.3 млн т зернових проти 38 млн т у середньому за попередні 3 роки).

Іншим не менш важливим фактором прискорення зростання цін на початку 2008 р. став світовий попит. Поширення технологій виробництва альтернативних видів палива (біопалива) визначило зростання світового попиту на зернові та олійні культури, що використовуються у його виробництві. У 2007–2008 маркетинговому році це відбувалось в умовах меншого виробництва цих культур у світі внаслідок несприятливих погодних умов, скорочення світових запасів зерна. Ці чинники обумовили стрімке зростання світових цін на зернові (з середини 2007 р.) та олійні культури, відповідно і їх підвищення в Україні. До цього додався фактор поширення світової фінансової кризи, який посилив дестабілізаційні процеси у світі. Як наслідок, на початку 2008 р. відбулось прискорення інфляційних процесів у світі (вплив агроінфляції, високий рівень цін на ринку нафти у I півріччі), який через об'єктивні процеси конвергенції вплинув на прискорення інфляційної динаміки і в Україні [5].

Зростання споживчих цін та інфляція – проблема не лише України, а й усього світу (рис. 3).

▨ ІСЦ в розвинених країнах, %   ■ ІСЦ в країнах, що розвиваються, %

Рис. 3. Рівень світової інфляції (за даними МВФ), % [6]

У США інфляція торік становила 4.1 %, в Європі – мірками розвинених економік це вкрай високі показники: рі інфляції в ЄС – 2 %. Продукти різко дорожчають і в кр розвиваються. У Китаї, наприклад, у 2007-му споживчі ціни 7.1 %, з початку 2008-го – на 8.3 %.

За даними Світового банку, за останні три роки світо продовольство підскочили вдвічі. Через зростання цін на харчування за межею бідності опинилися 100 млн осіб по всь Подорожчання продовольства – основна причина глобалъ тання цін. Торік спостерігався сплеск інфляції: у Європі, СШ Австралії був неврожай зерна. Світовий збір пшениці 593 млн т проти прогнозних 614 млн т [3].

Основна причина глобальної інфляції – подорожчани спродукції та енергоресурсів. В Україні зростання цін підга й внутрішні чинники: збільшення доходів населення, висс кредитування фізичних осіб, прив'язка гривні до долара, ш дешевшає, і високий рівень інфляційних очікувань україні негативних впливів кінця 2007 та початку 2008 року та зазначити і суттєве зростання цін виробників (зокрема у ви харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів), що з лагом підвищення рівня цін на споживчому ринку.

Очевидно, що для подолання росту цін Уряду необхідн заходи, адекватні його природі як "інфляції витрат". Безу йдеться про "замороження" цін реалізації сільськогосп продукції. Саме по собі їх підвищення є позитивним ф: забезпечує відновлення паритету цін на продукцію села промисловості й інших галузях економіки. Цей паритет п новлений – ціна реалізації літра незбираного молока лише на до рівня ціни літра мінеральної води. Спроби й надалі ви загальноекономічні проблеми, до яких належить і проблема за рахунок села призведуть до подальшої його соціальної мічної деградації, обернуться зниженням урожайності та обсягів виробництва сільськогосподарської продукції. До то політика є неможливою з огляду на геополітичні реалії – піс до СОТ Україна інтегрується у світовий економічний прост перебуватиме під впливом факторів, що обумовлюють пі світових цін на продукти харчування: зростанням попиту, обу збільшенням чисельності населення, розширенням його альтерн використання в енергетиці тощо [7].

Окремим фактором, який прискорював інфляційну ди посилював негативний вплив зростання світових цін на і інфляційні процеси, слід вважати значне збільшення спожив дитування упродовж останніх кількох років. Протягом чотирьох років доходи населення зростають щонайменше щороку. Водночас ВВП збільшується в середньому на 7–9 українці споживають дедалі більше, а товарів виробляється н

кількість. Підвищення зарплат не лише збільшує попит населення, а й розганяє інфляцію: зростає собівартість виробництва багатьох видів продукції.

Доходи населення за останній час зросли через підвищення обсягів соціальних виплат (допомоги, погашення боргів Ощадбанку колишнього СРСР). Українці стали більше отримувати прибутку від вкладень у нерухомість, депозити, пайові інвестфонди, доходи від яких з лютого минулого року збільшилися на 45–60%. У розвинених економіках зростання інвестицій зазвичай стримує інфляцію: населення спрямовує додатковий дохід не на споживання, а на розвиток промислового виробництва (через фондовий ринок, депозити, інші інструменти). В Україні обсяг інвестицій фізичних осіб поки що невеликий, вкладення в інвестиційні інструменти здебільшого короткострокові, прибуток від вкладень на півроку-рік спрямовується на споживання, а не реінвестування. Постійне зростання обсягів кредитування взагалі призвело до споживчого буму (в Україні, наприклад, найвищі темпи зростання продажу нових автомобілів). Приріст обсягів ринку споживчого кредитування торік – майже 100%. [6].

Тобто взаємодія Уряду та НБУ в процесі виконання прийнятих антиінфляційних заходів, спрямованих на зменшення впливу фіскальних і монетарних факторів на динаміку інфляції попиту, недопущення необгрунтованого підвищення цін та зловживання монополією становилим, усунення тимчасових дисбалансів на окремих ринках соціально важливих товарів, шляхом проведення інтервенцій з державних резервних фондів, а також покращення комунікацій як з бізнесом у процесі узгодження дій та підписання спільних меморандумів, так і з суспільством дозволили забезпечити уповільнення інфляційних процесів у II півріччі. Це у свою чергу сприяло збереженню позитивної динаміки реальної заробітної плати, яка за підсумками січня-листопада зросла на 7.2%.

Отже, в цілому, інфляційні процеси у 2008 р., можна умовно поділити на три періоди.

I період – січень-травень (ІСЦ – 114.6%) характеризувався високими темпами інфляції, що стало інерційним продовженням тенденцій другої половини 2007 року. Інфляція витрат у цей період діяла в бік зростання: підвищилися ціни на природний газ; відбулось скорочення виробництва у сільському господарстві у 2007 р. та підвищення цін реалізації сільськогосподарської продукції; зростали ціни на світовому ринку нафти, підвищувались ціни виробників промислової продукції. Інфляція попиту також сприяла розвитку інфляційних процесів через підвищення рівня доходів населення, внаслідок зростання соціальних гарантій, а також подальше зростання споживчого кредитування. Зважаючи на високий інфляційний тренд, на початку березня був прийнятий План антиінфляційних заходів Уряду та НБУ, який поєднав коротко- і довгострокові заходи, що стимулювали розширення виробництва і стримували надмірне зростання попиту.

II період – червень-серпень (ІСЦ – 100.2 %) інфляція уповільнюватись, а в липні-серпні, взагалі, було зафіксовано дефляції не спостерігалось з квітня 2006 р. Травнева ревальвація національної валюти (з 5.05 до 4.85 грн за долар США) на тлі проведеного бюджету через зменшення дії інфляції попиту вплив суттєве уповільнення цін. Реалізація зазначених вище антиінфляційних заходів разом із високим врожаєм сформувала позитивні очікування зниження цін. Поряд з цим, на зовнішньому ринку розпочалися суттєві корекції у бік зниження цін на нафту та на продукцію.

III період – вересень-грудень (ІСЦ – 106.6 %) відбулось цілком зростання цін на послуги освіти та житлово-комунальні. вже у листопаді-грудні зростання ІСЦ забезпечили також невольчі товари за рахунок курсового фактору (ефект подорожі через різке знецінення національної валюти), в той час як для росту цін на продукти харчування залишалась низькою (101 % у 2008 р. проти 103 % у грудні 2007 р.).

У цілому за останні місяці року, в тому числі у грудні, інфляційні процеси посилювались через прояви фінансової кризи: високі неінфляційні очікування населення на тлі девальваційних уповільнення темпів зростання депозитів фізичних осіб, їх зняття (вперше з 2004 р.) – грудні (без урахування переоцінки) [3].

Водночас стримуванню інфляції сприяло зменшення пропозиції, обмеження кредитування населення; зниження світовому ринку нафти; продовження тенденції зниження внутрішніх цін на пшеницю; реалізація антиінфляційних заходів (рис. 4).

Рис. 4. Динаміка зростання грошової маси і споживчих цін у 2007–2008 рр. (у % до відповідного місяця попереднього року)

Отже, розвиток інфляційних процесів у грудні прискорювали такі фактори:

- девальвація на 12 % офіційного курсу гривні до долара США (на 58.9 % з вересня 2008 р.);
- високі інфляційні очікування у суспільстві у відповідь на дестабілізацію ситуації на валютному ринку та формування негативних тенденцій у реальному секторі економіки внаслідок поширення впливу світової рецесії на економіку України;
- продовження тенденції до зменшення депозитів фізичних осіб, зокрема обсяги депозитів у національній валюті за грудень зменшились на 1.6 % (за листопад – 4 %).

Стримували інфляцію у грудні такі фактори:

- реалізація комплексу антиінфляційних заходів Уряду та НБУ;
- зниження цін на світовому ринку нафти;
- продовження тенденції зниження внутрішніх цін на пшеницю (завдяки рекордно високому врожаю);
- обмеження зростання пропозиції грошей в економіці (грошова маса за 2008 р. зросла на 29.9 % проти 51.7 % у 2007 р.);
- обмеження кредитування населення.

Адаптаційну політику необхідно спрямувати на припинення інфляційних очікувань, тобто на подолання побоювань суб'єктів економічної системи щодо безперервного подорожчання товарів і знецінення заощаджень. Намагаючись зберегти свій життєвий рівень під час постійного зростання цін, населення перестає заощаджувати і збільшує поточний попит. Підвищення останнього спричиняє чергове зростання цін, яке знову посилює адаптивні інфляційні очікування. У такій спосіб утворюється надзвичайно небезпечний для економіки самочинний механізм інфляції, який важко зупинити. За таких умов населення чекає від держави не стільки компенсації знецінених доходів, скільки приборкання самої інфляції. Світовий досвід свідчить, що проблему припинення адаптаційних сподівань простіше подолати за умов постійного розвитку та зміцнення механізму ринкової системи [2].

У практиці розвинених країн використовуються різні варіанти політики доходів, екстремальним з яких є пряий контроль за рівнем цін і заробітної плати способом їхнього "заморожування" на певному рівні. Досвід використання цього методу в деяких європейських країнах свідчить про невелику його ефективність. Фіксація цін спричиняє дефіцит товарів і приховану форму інфляції, а наступне скасування обмежень – прискорене зростання цін. Через це нині перевагу віддають ефективнішим формам контролю: обмеженню рівня цін тільки в певних розмірах, укладанню угод про цінову політику з галузями, обумовленню темпів зростання заробітної плати в колективних угодах, обмеженню зарплати за допомогою податків. Останнє

передбачає запровадження диференційованих ставок на прибуток залежно від темпів зростання цін на вироблену та заробітної плати.

Ціни на продовольство зростатимуть, причому як у світі, так і в Україні. Уже зараз можна з упевненістю сказати, що темп зростання продуктів харчування у найближчому майбутньому не буде. Як тільки виникнуть передумови для інфляції ціни зростають швидко, а потім повільно знижуються. Таке явище економісти називають "жорсткістю цін". Зараз ціни нееластичні через високий світовий попит на продукти харчування. Економісти Світового банку зазначають, що основний метод боротьби з глобальною інфляцією – зменшення площ під продовольчі культури і зниження – під Європа і США – найбільші постачальники зернових на світі – не відмовляються від програм розвитку виробництва і сподіваються на високі врожаї продовольчого зерна в квітні та травні.

У таких умовах вкрай необхідно реалізувати низку адекватних заходів. Один із них – обмеження споживання, зокрема зменшення темпів зростання кредитування. У 2007 році запровадив для банків кілька нових норм резервування кредитів і розпочав стерилізацію гривневої грошової маси (вилучення грошей з обороту). Однак ці заходи не дали очікуваного результату, оскільки інфляція в Україні має немонетарний характер, тому монетарні методи не дають швидких результатів. Дії з метою зменшення обсягів кредитування і грошової маси в обороті не сповільнили інфляцію через рік-півтора, якщо, Уряд знову введе соціальні трансферти. При цьому стерилізація гривневої маси у довгостроковому періоді може призвести до зниження темпів зростання обсягів виробництва і повторного пришвидшення інфляційних процесів.

Інший випробуваний метод – таргетування інфляції. Центральний банк країни визначають рівень інфляції на найближчий рік (на кілька років наперед), суворо дотримуючись цієї цілі, реалізуючи монетарну (грошову) і фіскальну (податкову) політику. Таким чином влада не лише стримує інфляцію, а й керує інфляційними очікуваннями населення.

Важлива роль у створенні споживчого ринку має і держава. Це проведення гнучкої та ефективної інвестиційної політики щодо структурної перебудови народного господарства, крім того, податкової політики в галузях, що виробляють товари для споживання, зовнішньоекономічної політики із залученням іноземних інвесторів у галузі, що поставляють продукцію на ринок споживання. Держава повинна стимулювати ділову активність соціально значущих галузей.

Пріоритетним напрямом на сучасному етапі розвитку країни є насичення внутрішнього споживчого ринку вітчизняними конкурентоспроможними товарами і поступове витиснення імпортних товарів вітчизняними з доведенням частки імпорту в загальному обсязі товарної пропозиції до 10–15 %. Це необхідно для того, щоб не тільки забезпечити економічну безпеку країни, а й зменшити безробіття, сприяти зростанню доходів як споживачів, так і виробників, розвитку інвестицій в економіку України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Лагутін В. Д.* Внутрішній ринок споживчих товарів: теорія розвитку і регулювання : монографія / В. Д. Лагутін. — К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. — 327 с.
2. *Лігоненко Л. О.* Споживчий ринок України: методологія дослідження та регулювання : монографія / Л. О. Лігоненко. — К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2007. — 379 с.
3. *Державний комітет статистики України* : офіційний сайт. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. *Ревенко А.* Інфляція: сумні підсумки, оманливі перспективи / А. Ревенко // *Дзеркало тижня*. — 2009. — № 1. — С. 1–7.
5. *Антимонопольний комітет України* : офіційний сайт. — Режим доступу : <http://www.amc.gov.ua>.
6. *Мазаракі А. А.* Внутрішня торгівля в Україні: економічні умови ефективного розвитку : монографія / А. А. Мазаракі. — К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. — 195 с.
7. *Національний банк України* : офіційний сайт. — Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.